

Efterfødselsreaktioner

- et bachelorprojekt om strukturelle årsagsforklaringer

Af: Signe Langberg Sørensen

Vejleder: Vanessa Sonne-Ragans

Dato: 10/12-2021

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT.....	3
<u>DEL 1.....</u>	<u>4</u>
INTRODUKTION	4
CASE.....	5
PROBLEMFORMULERING	5
UDVIDET PROBLEMFORMULERING.....	5
EFTERFØDSELSREAKTION	5
NEOLIBERALISME	6
OPERATIONALISERING	6
AFGRÆNSNING OG LITTERATURSØGNING	7
AFGRÆNSNING.....	7
LITTERATURSØGNING	7
UNDERSØGELSESTRATEGI OG VIDENSKABSTEORETISK AFSÆT	8
<u>DEL 2.....</u>	<u>9</u>
MODERSKABETS I KULTURELT HISTORISK PERSPEKTIV	9
DET NEOLIBERALE MODERSKAB.....	10
MODERSKABET I FYLOGENETISK PERSPEKTIV	12
IDEOLOGIER OG IDEOLOGISKE STATSAPPARATER	14
KRITISK PSYKOLOGI	14
ANALYSE OG FORTOLKNING	15
NEOLIBERALE TEMAER	15
FYLOGENETISK RELATEREDE TEMAER	18
STANDPUNKTER.....	21
DISKUSSION	22
KONKLUSION	24
<u>DEL 3.....</u>	<u>25</u>
KRITIK.....	25
PERSPEKTIVERING.....	25
<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>27</u>

Abstract

Physical and emotional exhaustion, guilt, isolation and loss of identity and self-confidence are common experiences for new mothers. Despite this, it's not a part of the story we tell each other about motherhood. This projects aim is to identify neoliberal and phylogenetic structural conditions, that can be seen as causal explanations for the experience of maternal distress or a negative reaction to the new motherhood. Neoliberal motherhood seems affected by *intensive mothering* norms which can be conflicting with the fact that women are more engaged in paid employment than ever before. Neoliberal norms like individuality and competition, may lead to feelings of loneliness and dissatisfaction. The phylogenetic factors of motherhood has to do with physical consequences of giving birth and having a small child, and the discrepancies between hard work and a lack of status and the fact that women today are more or less primary caretakers when it used to be a job that "took a village". The theories of Louis Althusser and Ole Dreier are used to understand neoliberal and phylogenetic points in the novel *Mit Arbejde* by Olga Ravn. Here, both neoliberal and phylogenetic conditions are obvious and can be understood as a causal explanation for the anxiety and distress the main character is experiencing.

DEL 1

Introduktion

Ensomhed, vrede, irritation, kedsomhed, magtesløshed, smerter, skyld og skam er ikke en del af det idylliserede billede vi normalt forbinder med moderskabet. Ikke desto mindre er det de følelser, der de sidste par år, er begyndt at dukke op i avisartikler, podcasts og skønlitteratur. Helt aktuelt dukker fænomenet også op, som en del af debatten om øremærket barsel, hvor flere mødre har budt ind med beretninger om ikke at trives i rollen som mor og dermed forsøge at gøre op med forestillingerne om, at moderskabet og barselsperioden er lig med uspolet lykke for en kvinde. Det er et tema, der lader til, for manges vedkommende, at være tiltrængt, da det gør op med en forestilling om moderskabet, som mange mødre ikke kan genkende.

Barclay et al. (1997) belyser at negative følelser og mistrivsel er en del af det nye moderskab for mange kvinder. Her beskrives bl.a. fysisk og psykisk udmattelse, tab af identitet og selvtillid, skyld, forvirring og isolation. Årsager til mistrivsel i efterfødselsperioden kan være mange. Emmanuel & St John (2010) nævner moderens personlighed, moderens fysiske helbred, barnets temperament, forhold til partner og sociale forhold. Derudover peger Emmanuel et al. (2012) på at social støtte er en vigtig faktor i nye mødres trivsel. Barclay et al. (1997) beskriver det vestlige samfund har undergået en udvikling, der placerer nye mødre i situation hvor de har få muligheder for at få tilegne sig viden om hvad de kan forvente sig af tiden efter fødslen.

Ennis (2014a) beskriver det moderne moderskab som uløseligt forbundet med den neoliberalistiske tidsalder vi har levet i primært siden 1990'erne. Denne opgave ønsker at undersøge hvordan strukturelle forhold påvirker de omstændigheder under hvilke danske kvinder blive mødre i dag og hvorvidt de har del i at de negative oplevelser der optræder i forbindelse med at blive mor. Opgaven forholder sig dermed til hvordan samfund påvirker mennesker. En undersøgelse af neoliberale strukturelle makrosociologiske forhold kan bidrage til forståelsen af Moderen som kulturelt konstrueret og de forhold under hvilke kvinder bliver mødre i dagens Danmark. En undersøgelse af strukturelle fylogenetiske forhold kan bidrage med en forståelse af de indisputable biologiske forhold der er en del af det at blive mor. Gennem en analyse af hovedpersonens strukturelle forudsætninger i Olga Ravns roman Mit Arbejde, vil jeg undersøge hvordan førnævnte forhold kommer til udtryk i en nutidig dansk beskrivelse af en efterfødselsreaktion.

Case

Opgaven ønsker at anvende Olga Ravns roman *Mit Arbejde* (Ravn, 2020) som case i analysen af strukturelle årsagsforklaringer på efterfødselsreaktioner hos mødre. Romanen er fra 2020 og omhandler hovedpersonen Anna, som samtidig er forfatteren selv, eller i hvert fald et ”jeg”, og hendes oplevelse af at blive mor. Anna er navnet på følelsen af, at forsvinde, som Olga Ravn oplevede i forbindelse med at blive mor. Bogen beskriver de første tre år af hendes første barns liv. Gennem anvendelse af poesi, journalnotater og skønlitterær tekst beskrives Annas angstprovokerende og overvældende oplevelser af dét at blive mor og kæreste og samtidig have en skabertrang og et professionelt og kunstnerisk liv, der skaber hende som person og som opleves som værende afskåret fra moderskabet. Skammen omkring denne mistrivsel italesættes som en reaktion mod den dominerende beskrivelse af moderskabet som det lykkeligste der kan ske for en kvinde.

Problemformulering

Hvilke fylogenetiske og neoliberale strukturelle årsagsforklaringer findes der til efterfødselsreaktioner hos nye mødre i en dansk kontekst?

Udvidet Problemformulering

Efterfødselsreaktion

Overgangen til moderskabet kan, ifølge Barclay & Lloyd (1996) forstås som en omvæltning, der markeres af psykiske, fysiske og sociale ændringer, der kan opleves som tab og følelsen af ikke at kunne leve op til egne eller samfundets forventninger til moderskabet. Emmanuel & St John (2010) definerer *maternal distress* som: ”a woman’s response to the transition to motherhood, which includes changes to their bodies, roles, relationships and social circumstances; birth experiences; and the demands, challenges, losses and gains associated with being a new mother” (Emmanuel & St John, 2010, s. 2111). Sværhedsgraden kan variere fra lav til høj og kan dermed rumme både bekymring og mild angst samt reaktioner i den høje ende, der kan komme til udtryk som reel angst og depression. Emmanuel & St John (2010) har til formål at skabe en ramme, der anderkender og normaliserer efterfødselsreaktioner i overgangen til moderskabet. I stedet for at sygeliggøre og problematisere søger de at forstå hvad nye mødre har brug for og hvordan de kan hjælpes.

Det danske ord ”efterfødselsreaktion” er især forsøgt udbredt af Kirsten Lindved og ligeledes som alternativ til ordet fødselsdepression. Hun mener at de reaktioner der oftest opstår i

efterfødselstiden ikke så meget har noget med fødslen at gøre, som det har at gøre med de omstændigheder der er relateret til at blive mor. Hun påpeger at social støtte og ændringer i livsstil ofte (ikke udelukkende) er årsag til at en kvinde reagerer på at blive mor og at fokus derfor må ændres til også at indebære tiden op til flere måneder efter fødslen (Lindved, 2014).

Negative reaktioner på det nye moderskab har været kendt siden antikken og er stadig, i dag, et aktuelt emne. Forskning peger på, at der er behov for en bred forståelse af fænomenet, samt at strukturelle forhold omkring moderen ofte spiller en rolle. Problemformuleringen ønskes dermed operationaliseret ved inddragelse af teoretikere, der kan bidrage med et analytisk blik på strukturelle forhold. Jeg har valgt at benytte Louis Althusser og Ole Dreier. Valget af teorier uddybes nedenfor.

Neoliberalisme

Neoliberalisme er, ifølge Thorsen & Lie (2006) et begreb, der, de sidste 20 år, er blevet anvendt uden en særlig definition og oftest med formål at kritisere en global kapitalisme, forbrugermoralitet og et svækket velfærdssystem. Samfundet beskrives som uløseligt forbundet til markedet, der skal fungere så frit som muligt. Det frie valg er centralt og konsekvensen for borgerne i samfundet bliver at de bliver gjort individuelt ansvarlige for alle valg der kan fremsættes som frie (Thorsen & Lie, 2006). Markedsværdier kommer, i kraft af markedets status, til at forme hvad der opfattes som en rationel, ansvarlig og produktiv måde at være menneske på. Det fremmer individualisme, selvhjulpethed, forbrug og personlig vinding som noget positivt (Esposito & Perez, 2014).

Operationalisering

Hvordan er moderskabet blevet opfattet, historisk set?

Hvordan kan neoliberale strukturelle forhold have en indflydelse på udviklingen af efterfødselsreaktioner hos nye mødre?

Hvordan kan efterfødselsreaktioner forstås i et fylogenetisk perspektiv?

Hvordan kan Althusser's begreber Interpellation og Ideologiske Statsapparater bidrage til en forståelse af hvordan samfundsmæssige strukturer påvirker individer?

Hvordan kan Ole Dreiers kritiske psykologi bidrage til en forståelse af relevansen af hverdagens strukturelle forhold i en persons liv? Og hvordan kommer disse strukturer til udtryk i Mit Arbejde?

Hvor og hvordan kommer neoliberale strukturer til syne i Mit Arbejde?

Afgrænsning og litteratursøgning

Afgrænsning

Valget af case har været udslagsgivende for opgavens fokus på den fødende mor. Der har, særligt i barselsdebatten, forekommet beretninger fra fædre, der berør de udfordringer der følger med opgaven at tage sig af et lille barn, men da Mit Arbejde har en fødende mor som hovedperson har jeg valgt at tage udgangspunkt i denne gruppe. Opgaven afgrænser sig dermed fra at forholde sig til oplevelser hos fædre der er den primære omsorgsperson for et lille barn, fædre, der ikke er primær omsorgsperson, medmødre og fædre der selv har født barnet, selvom disse grupper givetvis oplever mange af de samme følelser.

Litteratursøgning

Forskning i kvinders trivsel i efterfødselsperioden har i lang tid primært fokuseret på fødselsdepression. Det problematiseres dog i flere artikler (Barclay & Lloyd, 1996; Emmanuel & St John, 2010; Rallis et al., 2014). Barclay & Lloyd (1996) beskriver hvordan ordet *fødselsdepression* bliver et paraplybegreb, der anvendes til at beskrive al mistrivsel i efterfødselsperioden og at dette kan være problematisk, da det kan risikere at enten patologisere eller bagatellisere mistrivlsen og dermed også undlade at forstå de bagvedliggende årsager. Hvis mødres mistrivsel beskrives som en depression kan det risikere at placere hoveddelen af årsagsforklaringen i biomedicinske processer i individet og overse den stress der er forbundet med at tage vare på et barn. Konsekvenserne kan være at mistrivlsen internaliseres og at der ikke, fra sundhedspersonale, familie og venner, i tilstrækkelig grad undersøges hvad der skal til for at give en rette støtte (L. M. Barclay & Lloyd, 1996). Det kan også blive et snævert begreb i den forstand, at der kun fokuseres på depressive symptomer, hvilket kan skabe forvirring om hvad det så fald betyder i højere grad at udvise angstrelaterede symptomer. I Mit Arbejde kan hovedpersonens reaktion på moderskabet forstås som en fødselsdepression og er patologisk i den forstand at hun er i kontakt med psykiatrien, men er i højere grad præget af symptomer på angst end på depression. Dertil kommer det at hun tydeligt skriver ud hvordan hun oplever at verden påvirker hende til at reagere på den måde hun gør, hvilket

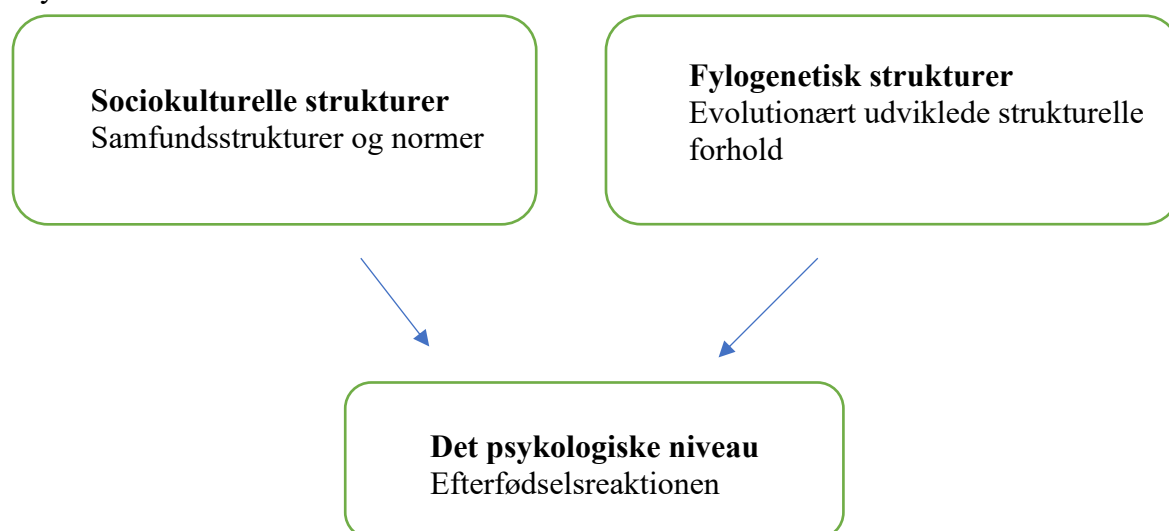
åbner for en undersøgelse af netop de bagvedliggende årsager og hvordan hendes reaktion kan forstås som noget der ikke nødvendigvis er iboende hende.

Litteratursøgningen er foretaget primært via REX og Google Scholar. Hertil er der søgt og bestilt bøger via Københavns Biblioteks hjemmeside og siden bibliotek.dk. Jeg har søgt litteratur om moderskabet og efterfødselsreaktioner i kulturel historisk kontekst, i neoliberal kontekst og i fylogenetisk kontekst. Her har jeg anvendt søgeord som *moderskabets historie*, *fødselsdepression/postpartum depression*, *maternal distress*, *efterfødselsreaktion*, *neoliberal(ism)*, *motherhood*, *maternal distress*, *individualism*, *mental health*, *evolutionary*, *motherhood*, *post partum*. Et inklusionskriterie har været artikler og tekster fra ”vestlige” lande, som USA, England og Australien for, med tanke på, at det ofte er lande som dem, som sammenlignes med Danmark og dermed, i nogen grad, ville kunne sige noget om forholdene i en dansk kontekst.

Mit Arbejde giver én beskrivelse af det fænomen jeg gerne vil undersøge. I analysen vil jeg anvende disse beskrivelser som udgangspunkt for en teoretiske forståelse af de neoliberale og fylogenetiske strukturelle forhold som Anna (muligvis) påvirkes af.

Undersøgellesstrategi og videnskabsteoretisk afsæt

Opgaven ønsker at undersøge strukturelle årsagsforklaringer på efterfødselsreaktioner. Det kan udtrykkes ved modellen:

Implicit i problemformuleringen ligger en subjektproblematik, der peger på at subjektet kan formes og påvirkes af strukturer og at det derfor i nogen grad er determineret eller passivt. Jeg mener ikke selv at subjektet kan ses som udelukkende determineret eller som manglende agens, men jeg mener at strukturelle forhold i nogen grad har indflydelse på subjektets muligheder for at leve et liv i

trivsel. Jeg har valgt at have et eklektisk fokus på både sociokulturelle strukturer og fylogenetiske strukturer, da det kan være produktivt for den videnskabelige erkendelse at integrere viden fra forskellige fagområder (Sonne-Ragans, 2019a). Der vil dermed kunne undersøges hvilke strukturer der er koblet til dét, at være fødende og som har eksisteret i millioner af år, og hvilke der er relaterede til den tid vi lever i nu. Det kan også undersøges hvorledes strukturerne påvirker hinanden. De to perspektiver kan igennem en analyse af strukturelle forhold i Mit Arbejde, bidrage til en berigelse af empirien, da de kan give et blik bagom én persons oplevelser og gøre dem begribelige som oplevelser af større strukturelle forhold. Analysen af de strukturelle forhold trækker på Louis Althusser's begreber Interpellation og Ideologiske Statsapparater samt Ole Dreiers kritiske psykologi, herunder særligt begreberne lokation, position og standpunkter. Althusser's teori skriver et subjektsyn frem, der i høj grad er determineret af samfundet, hvilket gør den relevant at anvende til besvarelsen af problemformuleringen i kraft af subjektproblematikken. Dreier indtager ligeledes en teoretisk position, der forstår subjektet som determineret, men italesætter også subjektets handlemuligheder. De teoretiske retninger bidrager med blik for hvordan samfundsmæssige strukturer påvirker individet og hvordan hverdagens strukturelle forhold har betydning for personens levede liv. Analysen og fortolkningen har til formål at identificere strukturelle formål i Mit Arbejde, der kan have betydning for en oplevet efterfødselsreaktion og koble dem til denne oplevelse. Det gør jeg ved at identificere syv temaer i Mit Arbejde, som lader til at kunne illustrere en neoliberal eller fylogenetisk strukturel årsagsforklaring og forsøge at analysere og fortolke hvorvidt de kan forstås som værende dette i kraft af enten Althusser's eller Dreier's teoretiske ramme. De sammenholdes yderligere med det fylogenetiske og neoliberale empiriske grundlag, der beskrives i redegørelsen. Opgaven kommer således til at forholde sig til kvadrantmodellens (Sonne-Ragans, 2019b) intersubjektive og interobjektive kvadranter i kraft af et fokus på samfund og kultur.

DEL 2

Moderskabets i kulturelt historisk perspektiv

Stevenson (2015) beskriver hvordan ”den gode mor” er en social figur, hvis konstruktion konstant modificeres til at passe ind i en given kultur og historisk tidsperiode. Helt frem til midten af 1800-tallet var moderskabet præget af en norm, der gjorde at barnet efter fødslen enten blev ammet og opdraget i fællesskab eller blev sendt væk til en betalt amme alt efter hustruens økonomiske

muligheder (Giese, 2016). I 1800-tallet opdagedes det kvindelige æg, og dermed også at kvinden var biologisk relateret til barnet. Før havde man forstået en graviditet som en magisk hændelse og lidt senere forstod man moderen som bærer af mandens afkom hvorfor faderen også var hovedansvarlig for børnenes opdragelse. I forbindelse med fødsler samledes flere kloge kvinder, der havde egne erfaringer fra fødslen og at hjælpe til og der var i ugerne efter fødslen mobiliseret et socialt netværk til at sørge for nærende mad og aflastning. I midten af 1800-tallet var der et gennembrud for et relativt nyt romantisk ideal, der placerede moderen i hjemmet med ansvar for børneopdragelse og husholdning. En plads det for mange mødre faldt unaturligt at indtage og der måtte oprettes skoler der skulle lære dem om barnepleje og vigtigheden heraf for at de havde forudsætninger for at efterleve de nye krav. Denne placering af kvinden i huset varede helt frem til 70'erne hvor kvinderne for alvor begyndte at komme ud på arbejdsmarkedet. Her begyndte en tid hvor der var stort fokus på mændenes bidrag til hushold og børnepasning og i 1980'erne kom der stadig mere fokus på kvinders karrieremuligheder. I 1990'erne ses en ny bølge af kritik mod børns institutionsliv og der forespørges igen specifikt en opofrende moderskikkelse. Giese (2016) beskriver at der fra 1990'erne til i dag er sket en stigning i ambitioner for alle parter og at der samtidig er kommet øgede krav til den enkelte der skal sørge for at uddanne sig og holde sig opdateret. Information er blevet den vigtigste ressource og børn og arbejde de største statussymboler. Der er sket en individualisering i samfundet, der gør det attraktivt (og muligt) at realisere sig selv og opsøge det perfekte liv. Succes afhænger af om den enkelte træffer de rigtige valg. Ifølge Giese (2016) fører disse samfundsmæssige faktorer til kriser, depression, parterapi, skilsmisser og stress og, for nogle kvinder, en permanent utilfredshed med sig selv.

Det neoliberale moderskab

Ennis (2014a) beskriver det moderne moderskab som uløseligt forbundet med den neoliberale tidsalder vi har levet i primært siden 1990'erne. Begrebet "*intensive mothering*" der blev introduceret af Sharon Hays i 1996 benyttes af Ennis (2014a) til at beskrive en meget udbredt måde at være mor på, der skaber rammen for forståelsen af hvad "den gode mor" er. Det argumenteres at der er en sammenhængen mellem den neoliberale samfundsstruktur og denne moderne moderskabspraksis, der fordrer at barnets behov kommer over alt andet. Ifølge Hays (Brown, 2014) er der tre kerneoverbevisninger i udøvelsen af *intensive mothering*. *For det første* har børn behov for konstant pleje af deres biologiske mor, som egenhændigt er ansvarlige for deres måde at være mor på. *For det andet* er mødre afhængige af eksperthjælp for at kunne passe deres børn ordentligt.

For det tredje skal mødre bruge store mængder af tid og penge på deres børn. Denne måde at praktisere moderskabet menes at være den mest acceptable i nutidig vestlig kultur (Brown, 2014). *Intensive mothering* er, ifølge Cappellini et al. (2019) blevet standarden for at være ”en god mor”.

Den neoliberale samfundsstruktur fordrer at alle fokuserer på og forsørger sig selv (Brown, 2014). Det kan derfor være svært at finde tid til at hjælpe sine nærmeste og kvinder kan ende i en situation med begrænset støtte fra familie, stat, arbejdsplads og omgangskreds. Moderen efterlades i en verden hvor det er vigtigt at have en overdreven forbindelse til deres børn og samtidig positionere børnene som en social kapital der kan investeres i. Der er altså altid muligheden for at gøre det bedre og give barnet et bedre liv, gennem forbrug og andre forhold der kræver økonomiske midler. Hertil kommer at det neoliberalistiske samfund, grundet den markedsdrevne kultur, er præget af en øget risikovurdering (Brown, 2014). Mødre arbejder automatisk med risikovurderinger i forhold til deres børn og deres moderskab og de opfatter nutidens samfund som mere farligt end tidligere generationers samfund (Brown, 2014). Selvom diskursen omkring fædre har ændret sig, peger forskning på at fædre stadig i højere grad har mulighed for at fravælge de hjemlige pligter. *Intensive mothering*-praksis falder altså sammen med en tid hvor langt de fleste kvinder er på arbejdsmarkedet, men de huslige pligter ikke i samme høje tempo er blevet ligestillet mellem kønnene (Cappellini et al., 2019).

Ennis (2014a) mener at den brede anderkendelse af tilknytnings- og objektrelationsteori, som bl.a. præsenteret hos Bowlby, i sammenhæng med neoliberale værdier, der sætter individets ansvar i centrum, har skabt forhold for moderskabet, der har skævvredet balancen mellem at tage vare på sit barn og tage vare på sig selv. Der er siden 1950’erne blevet lagt et større og større forventningspres på mødres relation til deres børn. Det er også en opdragelsespraksis, der ender med at ramme skævt både køns- og klasse-mæssigt, da den kører fædre ud på et sidespor og kun er mulig at praktisere fyldestgørende i middelklassen (Brown, 2014; Cappellini et al., 2019).

Rose (1999a) ser ligeledes en sammenhæng mellem neoliberalistiske tendenser og et ansvar for barnets tilpasning og trivsel, der falder tungest på moderen. Han ser det som følge af en udlicitering af sundhedsarbejdet fra en stat der fylder mindre, grundet neoliberal markeds politik, til den civile befolkning. Han beskriver den som en form for *governmentality* hvor staten udøver sin magt ved at lægge ansvaret for udøvelsen over på individet (Rose, 1999a). Denne øvelse intensiverer krav til befolkningen (her mødrene) om selv at tage ansvar for sundhed, velfærd. Både barnets og moderens velbefindende bliver dermed gjort afhængigt af, at moderen tager det fulde ansvar for denne selv-regering (Rose, 1999b).

Forskning peger på, at diskursen om at være den gode mor gennem *intensive mothering* skaber et miljø hvor kvinder oplever øget skyld, skam, stress og angst. Kvinder behøver ikke at dele overbevisningen om, at det er den rigtige måde at være mor på og langt de fleste mødre bliver stadig påvirket af narrativerne. Et mål om at forsøge at leve op til normerne kan føre til udbrændthed (Henderson et al., 2016; Meeussen & Van Laar, 2018).

Anden forskning har peget på, at den neoliberale tendens til at ansvaret pålægges individet kan føre til en øget oplevelse af konkurrence og ensomhed (Becker et al., 2021). Yderligere peger forskning på, at konsekvenser af et stærkt individualiseret samfund, som det neoliberale, kan være svækket social støtte, som i mange tilfælde kan fungere som en beskyttende faktor mod psykisk mistrivsel (Becker et al., 2021; Scott et al., 2004). Netop socialt netværk lader også til at være en af de vigtigste kontekstuelle faktorer i forebyggelsen af fødselsdepressioner (Seymour-Smith et al., 2017) og lader derfor også til at påvirke mødres psykiske trivsel specifikt.

Moderskabet i fylogenetisk perspektiv

Dunsworth & Eccleston (2015) beskriver hvordan mennesket har særligt lange, svære og smertefulde fødsler og særligt hjælpeløse spædbørn sammenlignet med andre pattedyr. De peger på at den menneskelige fødsel er præget af en høj grad af hjælp fra andre, hvilket kan forstås som et direkte bidrag til den reproduktive succes (Dunsworth & Eccleston, 2015).

Årsagen til de særligt besværlige fødsler menes dels at være en evolutionær udvikling i bækkenet, der er sket i forbindelse med at mennesket er begyndt at gå på to ben. Det menes at fødsler aldrig har været så besværlige som de er i dag og i den nyere historie (Dunsworth & Eccleston, 2015). De børn der fødes af mennesker i dag lader til, som konsekvens af de evolutionære ændringer i bækkenet, at være meget hjælpeløse og nærmest præmature i forhold til børn hos andre pattedyr. Dette kræver forældre der er yderst investerede i at passe barnet (Dunsworth & Eccleston, 2015).

Hrdy (2000a) beskriver at de følelser mødre oplever i dag, er skabt for millioner af år siden. Angst, stress og ubehag kan tilskrives evolutionært udviklede hormonelle forandringer, der har til formål at øge barnets overlevelse. Ifølge Hrdy (2016) har der i det evolutionsmæssige perspektiv været for stort fokus på bestemte typer af primater, hvor moderen udelukkende står for omsorgen af barnet. Hun kritiserer dermed Bowlbys teori for at fokusere på moderen som den eneste omsorgsperson, et perspektiv hun mener er udsprunget af en kulturel romantisering af moderen (Hrdy, 2000b). Fokus er blevet fjernet fra, at mennesker, ligesom mange andre pattedyr,

de sidste 2-3 millioner år engagerer sig i det, der betegnes som kooperativ opfostring, hvilket betyder at et barn passes af flere forskellige voksne, betegnet som allomødre (andre-end-mødre, i tillæg til moderen). Ofte har barnet været hos andre end moderen i 30% af dagen. Der er ikke et entydigt billede omkring denne praksis, men noget peger på, at mennesket ikke havde haft mulighed for at udvikle sig som det gjorde, hvis ikke det havde været for den kooperative avl (Hrdy, 2000c).

Det har ikke været konfliktfrit at være afhængig af andre, og mødre har højest sandsynligt skulle konkurrere om hjælpen i situationer hvor der ikke har været nok hjælp. Her har de haft brug for at kunne signalere et behov for hjælp (Hrdy, 2016). Dette signal kan komme til udtryk som en mistrivsel, der går ud over den angst, stress og ubehag, der er forbundet med at tilgodese barnets signaler (Hrdy, 2000b). Dette perspektiv deles af (Crouch, 1999), der beskriver hvordan mistrivsel hos nye mødre kan forstås som en reaktion på de udfordringer og krav såvel som fysiske smerter, der kan findes i forbindelse med at blive mor. Det kan ses som måde at påkalde sig opmærksomhed for at få hjælp, som dog ikke længere er adaptivt i vores nutidige samfund, da der oftest ikke er nogen der har mulighed for at springe spontant til og hjælpe (Crouch, 1999).

Et andet fylogenetisk perspektiv på mistrivsel hos mødre kan ses i forbindelse med status. Ifølge Hrdy (2000b) har det traditionelt været forbundet med øget status at blive mor. Der var altså en korrelation mellem status og moderskab. I den moderne verden kobles det meste af en kvindes oplevede status derimod oftest op på, at være på arbejdsmarkedet hvilket har skabt en negativ korrelation mellem status og moderskab. Stræben efter status er indkodet genetisk i mennesket, men i den moderne verden hvor det ikke længere er normalt at tage sit barn med på arbejde og kvinden kan havne i en situation hvor hun er splittet mellem to stærke behov – at tage sig af sit barn og at øge sin status - der ikke længere er kompatible (Hrdy, 2000b).

Opsamling

Ovenstående redegørelser peger på at der er strukturelle forhold, der påvirker moderskabet. I et neoliberalt perspektiv kan det påvirke moderen at være hovedansvarlig for sig selv og sit barn i en tid hvor der ikke er tilstrækkelig hjælp at hente. Moderskabet kan være påvirket af bekymringer som følge af et stort fokus på risici. Netop bekymringer og manglende socialt netværk kan være hhv. tegn på og årsag til efterfødselsreaktioner (Emmanuel & St John, 2010). Fylogenetiske strukturelle forhold kan påvirke moderskabet i sig selv i kraft af fysiske konsekvenser. Derudover

kan det i samspil med et manglende socialt netværk og manglende status i moderskabet påvirke mødres trivsel.

Ideologier og ideologiske statsapparater

Althusser's begreber om interpellation og ideologiske statsapparater kan anvendes til at forstå hvordan neoliberale samfundsmæssige strukturer skaber indflydelse på individplan. Althusser (1972) forstår ideologier som menneskets imaginære forhold til deres virkelige eksistensbetingelser. Han bruger ideologibegrebet til at forstå hvordan samfundet reproducerer sig selv ved at skabe subjekter, der forstår sig selv gennem ideologien. Subjektet bliver konstituerende for ideologien, gennem den proces hvor ideologien reproduceres og en ideologi kan altså ikke opretholdes uden at der skabes subjekter, der forstår den som deres virkelige eksistensbetingelser (Althusser, 1972). Ideologiens eksistens er materiel i den forstand at den altid eksisterer i en praksis eller et apparat. Disse apparater betegner Althusser (1972) som repressive statsapparater (RSA'er) og ideologiske statsapparater (ISA'er). RSA'er er statsejede og omfatter f.eks. regeringen, hæren, politiet og domstolene. De fungerer primært på vold og repression og sekundært på ideologi. ISA'erne beskrives som institutioner, der ikke er statsejede, men som alligevel reproducerer ideologier og dermed er med til at skabe ideologiske subjekter i befolkningen. Det drejer sig om bl.a. medier, kultur, kirken, det politiske system, og uddannelsesinstitutioner og de fungerer primært på ideologi og sekundært på repression. ISA'erne bidrager til individers forståelse af sig selv og deres plads i og relation til det samfund de lever i. Ifølge Althusser (1972) *interPELLERER* ideologierne individer og gør dem dermed til subjekter. Gennem de handlinger der tilbydes af ISA'er, de materielle praksisser, forstår vi os selv som en del af ideologien. Handlingerne kommer altså, ifølge Althusser (1972), først. Vi tror, fordi vi knæler og beder, og ikke omvendt. Igennem interpellationen former ideologien vores måde at agere, tænke og forstå os selv og samfundet på. Den opmuntrer i stedet for at tvinge, hvilket gør det sværere at stille spørgsmålstegn ved den og se den for hvad den er - en ideologi.

Kritisk psykologi

Ifølge Dreier (2009) kan en persons strukturelle forudsætninger komme til udtryk i den daglige livsførelse og umiddelbare situation. Den strukturelt medierede livssituation medierer færre eller flere muligheder for udfoldelse og er nødvendige for at forstå en persons reaktion og ræsonnement. Den kritiske psykologi har taget delvist udgangspunkt i psyko-fylogenetiske undersøgelser og har

som resultat af disse placeres mennesket som et socialt subjekt, der i kraft af sin psykologi bidrager til og deltager i en samfundsmæssigt menneske-verden relation (Dreier, 2009).

Subjektet er dermed altid-allerede involveret i sociale praksisser og deltagelsen i disse praksisser er afgørende for kvaliteten af individets relationer, forståelser, orienteringer, følelser og tanker (Dreier, 1999). Selv hvis individet lader til at stå alene er det stadig involveret i en bestemt social praksis, som isoleret og magtesløs. Der findes en dualitet i deltagelsen, der omhandler om individet deltager i at reproducere en eksisterende praksis eller i at forsøge at ændre den hvor deltagerne derved får mulighed for at øge graden af ejerskab over en given social praksis. Individer bevæger sig i og igennem mange kontekster i deres hverdag og hver af disse kontekster, eller lokaliteter, har særlige positioner, sociale relationer og omfang af muligheder. Også denne relation mellem kontekster påvirker individet og deltagelse i en bestemt kontekst bliver dermed påvirket af deltagelse i andre kontekster (Dreier, 1999).

Der skelnes mellem *lokation* (det bestemte sted hvor subjektet er en del af en bestemt kontekst, den konkrete situerethed), *position* (den sociale position subjektet indtager i en bestemt konteksten) og *standpunkter* (de holdninger subjektet udvikler med udgangspunkt i og omhandlende de skiftende sociale praksisser det er en del af) (Dreier, 1999). Standpunkterne kommer til at guide subjektets bevægelser og deltagelse i forskellige praksisser.

En undersøgelse af de strukturelt bestemte lokationer, positioner og standpunkter Anna bevæger sig i, kan bidrage med viden om hendes handlemuligheder i livet. Det kan belyse hvordan bestemte konkrete livsforhold kan påvirke de muligheder hun har for at leve et liv som mor, der ikke er præget af efterfødselsreaktion.

Analyse og fortolkning

I analysen har jeg på baggrund af redegørelsen identificeret syv temaer. De første tre temaer relaterer sig til neoliberale faktorer, der lader til at have en indflydelse på Anna og de analyseres med udgangspunkt i Althusser's begreber interpellation og ideologiske statsapparater. De næste tre temaer omhandler fylogenetiske forhold, der påvirker Annas situation og de analyseres med udgangspunkt i Dreier's begreber lokation og position. Det sidste tema tager udgangspunkt i Dreier's begreb standpunkter. Det omhandler hovedpersonens forsøg på frigørelse fra de strukturelle fylogenetiske og neoliberale rammer.

Neoliberale temaer

Ting og genstande

Anna er meget optaget af ting og genstande. Særligt i forhold til barnet spiller det en rolle. Det bemærkes hvad andre mennesker har mulighed for at købe og hvad Anna selv har mulighed for. Et afsnit beskriver Annas forestilling om de andre deltagere på fødselsforberedelsesholdet. Hun tænker at de har faste jobs og styr på finanserne. Hun ser dem gnide sig i ansigterne med deres pengesedler og købe alle de økologiske stofbleer, bæreseler, sutter af naturgummi og lammeskindstæpper de havde lyst til (s. 13-14). Senere beskrives det at dét, at købe, bliver en måde for hende at erkende barnet, at hun nærmest køber barnet (s. 38). Der er store følelser i spil i forbindelse med hvad der er det rigtige at købe til barnet: ”Jeg kunne ikke forklare ham det... Alt for mange følelser og alt for meget pres var foldet ind i disse stofbleer...” (Ravn (2020, s. 202)). Hun stiller spørgsmålet om hvorvidt det værste er et barn klædt i laser med en velklædt mor eller det omvendte (s. 175) og peger dermed på at man må være enten eller og at det velklædte, det gode og rigtige, er noget der skal prioriteres og købes. At købe bliver også en måde at være i kontakt med verden og være en del af den. Hun skriver at det tætteste hun kom på menneskenes verden var at deltage i kæden af produktion, salg og indkøb (s. 211).

Annas optagethed af ting, genstande og varer er nærliggende at relatere til den neoliberale, markedsfokuserede kultur. Det er en måde at bedrive *intensive mothering*, der er centreret om den forestilling at det er dyrt at udleve det rigtige moderskab og at barnet og hendes moderskab også vurderes på dette. Hun køber på en måde sit barn og investerer i det som social kapital (Brown, 2014), hvilket kan forstås som et forsøg på at give barnet et godt liv. Annas økonomi er, grundet hendes kunstneriske arbejde, meget omskiftelig og hun har i perioder ingen penge, i andre perioder mange. Ideologiske statsapparater har, måske i form af reklamer og mediernes fremstilling af mødre, medvirket til at interpellere Anna som subjekt, der gør at hun genkender sig selv, som én der køber dyre ting til sit barn. Genstandsbesættelsen beskrives flere steder og der findes dermed en bevidsthed om den, men der trædes aldrig ud af denne bevidsthed for at fremstille et alternativ. Det kommer dermed til at fremstå som om der, for hende, ikke findes et alternativ og det bliver tydeligt at hun er gjort til subjekt af den neoliberale ideologi.

Moderen som primær omsorgsfigur og hendes opdragelse

I bogen fremgår det ofte, at Anna oplever at hun bør være den primære omsorgsperson. Hun har svært ved at lade sin kæreste tage over og føler sig truet på sin identitet hvis ikke hun tager mest ansvar. Hun splittes mellem den rædsel det er for hende, at blive mor, og hendes iboende viden om,

at det er moderens første opgave og vigtigste arbejde, at elske (s. 73). Det kommer også til udtryk i en frygt for, at hun, i barnets første dage, ikke nåede at få en ordentlig tilknytning det og at det har knyttet sig stærkere til faderen (s. 84-85). Det bliver fremstillet som noget forfærdeligt, og som at hun dermed er mislykket som mor. Det italesættes også som et konfliktpunkt mellem Anna og hendes kæreste. Kæresten vil have Anna til at træde lidt tilbage for at give plads til at han skal tage barnet. Det er svært for Anna fordi hun kommer til at stå tilbage med en følelse af ikke at være noget eller nogen hvis hun ikke er en altid-nærværende mor (s. 96-100). Generelt har hun tanker om, at barnet er i fare hvis hun ikke er sammen med barnet (s. 221). Det beskrives også at hun tænker at det som mor, er lettere at ødelægge barnets liv end at skabe det (s. 136). Det opleves altså som om det er nemt at træde forkert og at det har store konsekvenser hvis man gør. I et afsnit beskrives det at hun indser at hun er ansvarlig for at ordne de forhold der skal opretholde barnets levestandard. Det er f.eks. at tage opvasken, lave maden og passe på det skrigende barn (s. 174). Moderen oplever sig altså ansvarlig for at altid være hos barnet og samtidig ordne alle forhold omkring barnet.

Der er mange eksempler på tanker hos Anna, der giver et indtryk af at hun måler sig op mod en standard for moderskabet der ligner den del af *intensive mothering*, der handler om, at moderen er den primære omsorgsfigur (Brown, 2014; Cappellini et al., 2019). Hun er i så høj grad gjort til et neoliberalistisk mor-subjekt at hun ikke har begreb om, hvad hun skal være hvis hun ikke er denne type af mor. Det subjekt findes kun som en dårlig eller utilstrækkelig mor. En vigtig faktor i den interpellation der finder sted lader til at være ordet ”tilknytning” og dets tydelige kobling til *moderen*. Under graviditeten bliver hun præsenteret for ordet af en jordemoder og noterer ”Jeg blev skræmt over det fremmede udtryk. Siden er det begyndt at spøge i mig... Hun skulle aldrig have fortalt mig det” (Ravn, 2020, s. 194). Anna oplever at *tilknytning* er noget vigtigt, noget der kan risikere ikke at lykkes og noget som hun er ansvarlig for. Der sker en form for opdragelse af Anna som mor, fra statens side igennem sundhedsvæsenet og fra alle andre omkring hende. Det understøtter den antagelse, at en mor har behov for eksperthjælp (Ennis, 2014) og kan også forstås som en form for governmentality hvor staten pålægger individet ansvaret (Rose, 1999a). Det illustrerer også den antagelse at der er en kobling mellem Bowlbys teorier hvor den dyadiske tilknytning mellem mor og barn og det forventningspres mødre udsættes for i dag (Ennis, 2014). Hun beskriver f.eks. hvordan det altid er hende der får en folder om mad eller amning, selv hvis hendes kæreste er med (s. 201) og at alle omkring hende opdrager hende med råd om barnepleje (s. 133). Dette ansvar gør, at hun konstant går rundt i en ”tanker om spædbarnspleje... forskellige

teknikker og teorier inden for søvn, om grene af opdragelse, om samsovning og slyngevugger og stofbleer og bæreseler” (s. 201). Her bliver Anna gjort ansvarlig for både hendes og barnets sundhed. Jeg tænker også at sundhedssystemet i denne sammenhæng kan ses som et ideologisk statsapparat, selvom det er statsejet. Det kan tænkes som en form for undervisningssituation hvorigennem der sker en interpellation af Anna som ét subjekt og hendes kæreste som et andet.

Bekymringer

Bekymringer er et stort tema i bogen i kraft af at Anna bekymrer sig meget og om de fleste ting. Hun oplever at ”...alt omkring os sætter os (kvinder) i bekymringsmaskiner og at denne bekymring også er et arbejde, en pligt. At være mor er at bekymre sig, og samtidig pligtskyldigt skamme sig over denne bekymring” (s. 133-134). Det er moderens ansvar at sørge for og bekymre sig om barnets og hendes eget velbefindende (Ennis, 2014) og derfor også hendes skyld hvis det går galt. Det er en central neoliberal tankegang at individet får ansvaret. Det kommer til udtryk i et afsnit der handler om katastrofetanker hvor det er tydeligt at Anna risikovurderer alting. Her beskrives f.eks. frygten for at abortere pga. angst og frygten for at spise noget der er skadeligt for barnet (s. 183). Også dette kan være et tegn på at Anna er påvirket af en neoliberal tankegang, der fokuserer på risiko (Brown, 2014). Flere steder beskrives overskrifter fra medier eller uddrag fra sundhedspjecer, som giver et billede af den risikofiksering der findes i samfundet og som kan forstås som en delvis årsag til Annas konstante bekymringer. Det beskrives f.eks. i en pjece fra Informationscenter Miljø og Sundhed at stort set alt man kommer i nærheden af i hverdagen kan være forbundet med risiko for skadelige stoffer og at der må tages forholdsregler (s. 190). Der gives senere eksempler på, hvordan nyhedsoverskrifter ligeledes kan være med til at øge risikoparathed. Som f.eks. ”...Pesticider kan skade børns hjerner” (s. 248). Forfatterens valg om at inddrage disse beskrivelser siger noget om at de opfattes som en medvirkende faktor i Annas bekymrede liv. Det store fokus på risici fra medier og sundhedsvæsen og den samtidige ansvarliggørelse af individet kan siges at interpellere Anna som et subjekt, der bliver nødt til at bekymre sig for at kunne holde sig selv og sit barn raske. Dette tema illustrerer den risikovurdering som beskrives af Brown (2014) og hvordan den påvirker Anna. Jeg tænker at netop bekymringer være forudgående for de angst-symptomer der kan ses i en efterfødselsreaktion (Emmanuel & St John, 2010).

Fylogenetisk relaterede temaer

Amning og tiden lige efter fødslen

I Annas fortælling om at blive mor, har amningen en stor rolle. Sammen med graviditeten og fødslen bliver det en del af den chokerende indsigt, at hun ikke er ligestillet med barnets far, som hun altid har troet. De fysiske forskelle viser sig med en tydelighed, som de ikke tidligere har gjort. Hun beskriver amningen som en dobbeltsidet oplevelse, som hun på den ene side er afhængig af, fordi hun producerer mælk (s. 132) og som hun mister sig selv i (s. 44). Hun beskriver det som at drukne, ikke at kunne trække vejret, som et mørke og at det ingen glæde bringer hende (s. 34-36 og 51). Mange af beskrivelserne af oplevelsen af amning er skrevet på digt og det bidrager til en fragmenteret følelse i læsningen, som jeg tænker kan afspejle en følelse hos Anna af at miste sig selv i et nyt liv, der ingen struktur har. Oplevelsen af efterfødselskroppen beskrives gennem journalnotater om bristninger, beskrivelser af blødninger fra indre organer, som mænd ikke har (s. 42 og 175). Der beskrives også hvordan er ingen tid var, efter fødslen, til at komme sig. Hun skriver: ”Der kom ingen tid hvor jeg kunne komme mig fra barnet. Man bløder fra store sår og skal passe et dyr, der skriger. Det trækker i syningerne, mens man går rundt om natten. Der er ingen ro til at komme sig” (s. 358). Hun oplever dermed konsekvenserne af den besværlige menneskelige fødsel og barnets overvældende afhængighed (Dunsworth & Eccleston, 2015). Det er interessant at kigge på disse forhold gennem Dreiers (1999) begreb *position*. Selvom Dreier har tænkt position som noget socialt funderet, tænker jeg at det også kan anvendes til at forstå en biologisk, kønsbaseret position, der påvirker subjektets muligheder i en given kontekst. Der er i hvert fald tale om en position, der er anderledes end en ikke-fødende persons. Annas position som kvinde i en kontekst som fødende sætter hende i den biologisk bestemte situation, at hun igennem sin mælkeproduktion (og forståelsen af amning som noget meget vigtigt, hvilket kan tilskrives hendes opdragelse fra sundhedssystemet) bliver nødvendig for barnets overlevelse. Hendes køn fremstår med en overvældende tydelighed. Positionen er også socialt funderet. Det beskrives hvordan det arbejde hun udfører hver dag, i mange timer, efter fødslen er fuldstændigt usynligt. Der er ingen der ser arbejdet eller takker hende for det. Her bliver kvindens position social i lige så høj grad som en er biologisk, fordi det arbejde, som hun er bundet til at udføre ikke værdsættes som det arbejde hendes kæreste laver, eller som hun selv plejede at lave. Hendes manglende hvilen efter fødslen peger på et misforhold mellem fylogenetisk bestemte forhold - den hårde fødsel, det besværlige barn - og *lokation*, som Anna befinder sig i. Hendes lokation er afgrænset til hjemmet og til kernefamilien og det er ikke normalt, i den kultur vi lever i, i dag, der træder ind i den lokation og aflaster hende.

Ensomhed

Lokationen kommer også til at have betydning for den ensomhedsfølelse, Anna beskriver flere steder i bogen. Anna føler sig bundet til en hverdag i hjemmet, med barnet. Hendes kæreste begynder på arbejde og hun beskriver hvordan ingen voksne mennesker kommer i berøring med hende længere (s. 216) og at hun i store dele af sit liv er helt alene (s. 313). I en periode på et halvt års tid, i barnets første leveår, flytter de til Stockholm. Her oplever hun sig endnu mere isoleret og finder ro i tanken om at hun kan tage sit eget liv (s. 81). Lokationen har i Annas liv stor betydning. At hun ikke har mulighed for at tage ud, selv i mere end et par timer og at der intet socialt er bundet op omkring den fysiske afgrænsede lokation som hjemmet er, i barselstiden hvor alle arbejder i løbet af dagen. Det relaterer sig til det fylogenetiske perspektiv i forståelsen af, at det tidligere har været normalt at have et socialt netværk omkring sig i forbindelse med fødsel og barsel (Crouch, 1999). Det manglende sociale netværk og ensomheden kan forekomme som konsekvens af at leve i et neoliberalt samfund (Becker et al., 2021). Der beskrives også en stor ensomhed i hendes parforhold, som er opstået af de forskellige positioner Anna og hendes kæreste indtager. Positionen som far og positionen som mor. Som tidligere nævnt er positionen som mor, i dette tilfælde, bundet op på store fysiske forhold og den forskellighed der opstår mellem de to positioner de indtager er for stor til at kunne kommunikeres. Anna oplever at ingen kan forstå hendes oplevelser og at hun derfor er helt alene med dem. Hun skriver at det føles som, at der næsten ingen mennesker er i verden, der har erfaring med at føde (s. 213). Jeg tænker at den ensomhed også kan ses som et tegn på, at fødslen og dét, at have et barn, ikke er noget der tales om. Det kommer Anna også ind på, når hun skriver om det totale misforhold mellem historien graviditet, fødsel og barsel og oplevelsen i sig (s. 267). Det efterlader Anna med en rungende følelse af ensomhed med sin oplevelse.

Skriften

Annas skrivning relaterer sig til det fylogenetiske perspektiv i kraft af den status, der er forbundet med det som arbejde (Hrdy, 2000c), og som i barselsperioden ikke er muligt for hende at udleve. Hun indser hurtigt efter fødsels at barnet har ”kostet hende” noget (s. 35) og i den første tid har hun helt glemt at: ”det at skrive kunne gøre mig levende igen” (s. 39). Hendes skrivning får svære kår fordi hun føler sig så bundet til hendes nye ”arbejde” som mor. Hun beskriver alt det der er moderens arbejde: ”...tjene penge, skrive, gøre rent, passe barnet, made det, føde det, gro det, opfostre det, holde det rent, holde det varmt, holde det mæt... elske min mand, elske barnet, holde huset varmt, holde familien rask, afværge de værste konflikter, betale skat, stemme til

folketingsvalg, tage vare på mit helbred” (s. 339). Her bliver det tydeligt hvordan hendes opfattelse af kvindens ansvar i moderskabet overvælder hende og gør at hun måske ikke føler at hun må eller kan tage sig tid til at skrive. Hun skriver derfor i hemmelighed og skriften får derfor ikke lov til at give hende livet tilbage, som hun selv beskriver det. Bogen, som hun arbejder på, tager alligevel langsomt form, og bliver en faktor i at hun kan holde ud at være til (s. 261). Først da barnet bliver lidt ældre, begynder hun på sin skrivning igen. Her begynder bogens fortælling også at tage en ny form. Der kommer mere og mere jeg-fortæller tilbage i historien og på ikke kun gennem sproglige forklaringer, men også gennem bogens stemning, forstår læseren at fortælleren er ved at få det bedre. Skriften bliver det der redder hende. I et analytisk blik er det her relevant at kigge på position (Dreier, 1999). Kvindens position. Annas opfattelse af kvindens ansvar lader til at være påvirket af *intensive mothering* og det gør at hun indtager en position i sit nye liv hvor der ikke er tilstrækkeligt plads til hendes skrivning og dermed til det, der giver hende følelsen af at være menneske og som jeg tænker også er forbundet med en vis mængde status. Kunstnerens rolle er ofte forbundet med stor status og det kan derfor også tænkes at begrebet position kan anvendes til at forstå dette skift. Hendes position som kvindelig forfatter har været en anden end som kvinde og mor. Derfor bliver skriften et vigtigt sted for hende og tiden hvor skriften ikke fik lov at fylde blev en tid hvor hun mistede en vigtig del af sig selv.

Standpunkter

Dreiers (1999) begreb standpunkt giver mulighed for at italesætte de kræfter der kommer fra Anna og jeg-fortælleren, som bryder med grænserne som strukturerne sætter op for dem. Hun kommenterer selv på forhold der kan pege i retningen af en kritik af strukturelle forhold, når hun skriver at forestillingen om at den menneskelige psyke etableres i de første tre leveår, i symbiose med moderen og frigørelsen fra hende er kvindeundertrykkende propaganda og at moderstedet er gennemsyret af præstation og konkurrence (s. 135-36). Hun beskriver det som at blive banket på plads i en dårligt passende form, når hun træder ind i *mom-territory* (s. 137). Selvom hun ser disse strukturer og reflekterer over, at moderskabet er indrettet til en kvinde, der ikke længere findes, er formen alligevel så integreret i hendes bevidsthed, at den ikke kan fjernes og ”hun må konstant hade sig selv for ikke hele livet at sidde og stirre dybt ind i barnets blå øjne, mens hun tørrer en milliard tallerkner af med et viskestykke” (s. 209). Der er en tydelig dobbelthed på spil, hvor standpunktet er vigtigt, men ikke nødvendigvis nok. Det er interessant at standpunktet ikke bliver en sikker vej ud af en strukturs påvirkning, men at det er mere komplekst end som så.

Det fremskrives at bogens formål er, at gøre det nemmere at være mor (s. 267) og at bogen dermed har det formål at give andre mødre og kommende mødre de fortællinger at spejle sig i, som forfatteren ikke selv havde. Igennem en ny fortælling vil hun aflive myten om den lykkelige mor. Hun ser den fortælling som en historie, der skal tjene det fælles bedste og ikke moderen eller barnets. Den skal sørge for, at der bliver født børn helt enkelt. Hun forstår det som en fortælling om at det er kvindens største ønske at få børn og at hun er skabt til det. Når en kvinde, der bliver mor, ikke er lykkelig i fødselsøjeblikket, fejler hun som samfundsborger og kan ikke løfte sin position og identitet. Her anvender forfatteren selv begrebet position, som jeg tænker kan oversættes til Dreiers (1999) begreb om position og dermed taler forfatteren selv ind i Dreiers måde at forstå subjektets strukturelle rammer.

Standpunkterne er en vigtig del af bogen, da de er en kritik af den måde vi opfatter og behandler moderskabet på i dag. Det er også vigtigt at tage dem med i analysen, så det bliver tydeligt at flere af de sammenhænge jeg har set, mellem kultur, krop og psyke, også er nogle forfatteren har set. Der er løbende glimt af kritik hele bogen igennem, men det er først til sidst i bogen, når barnet er blevet omkring 2,5-3 år gammel, at kritikken virkelig bliver foldet ud. Her kommer jeg-fortælleren (Olga Ravn selv) tilbage og er den stemme, der forsøger at sætte ord på det svigt hun har oplevet i at være fødende kvinde, at have den position, at se en virkelighed der var helt anderledes end den hun følte hun var blevet forberedt på. Der kan også trækkes på positionsbegrebet (Dreier, 1999) i denne sammenhæng, for forfatteren skriver fra en bestemt position. Som kunstner har hun en platform for det er tilladt at skrive om svære forhold og hun har måske derfor en særlig mulighed for at gøre det. Det er dog ikke mit indtryk at det gør det mindre sårbart, for fortællingen om det lykkelige moderskab er en stærk fortælling.

Diskussion

Her diskuteres hvordan fylogenetiske og neoliberale strukturelle perspektiver samt Althusser (1972) og Dreiers (1999, 2009) teoretiske begreber har været anvendt til at besvare problemformuleringen og hvad de hver især har bidraget med. Problemformuleringen omhandler hvilke strukturelle årsagsforklaringer der findes til efterfødselsreaktioner hos nye mødre i en dansk kontekst. I besvarelsen af denne har Althusser's begreber medvirket til at kunne forklare hvordan ideologiske strukturer påvirker individet og gør det til subjekt. Det har været nødvendigt for at kunne trække en tråd og et argument mellem makroniveau og mikroniveau. Althusser's teori kommer til kort, da den ikke kan forklare at Anna både efterlever og gennemskuer ideologien. Her vil Althusser ellers mene

at subjektet ikke ser den. På den anden side kan det tænkes at Annas reaktion er et tegn på, at hun er stoppet med at ”gøre” ideologien og dermed ikke længere er gjort til subjekt af den. Dreiers teori tager et mere subjektnært udgangspunkt, og forholder sig til subjektets kontekst. Den kommer tættere på subjektet og gør det også særligt i kraft af begrebet om standpunkter, som tidligere nævnt. Havde analysen kun taget udgangspunkt i Althussers teori havde subjektet fremstået udelukkende passivt og determineret, uden agens. Havde analysen kun taget udgangspunkt i Dreiers teori, havde der helt manglet et blik for hvordan samfundet, som et stort maskineri, påvirker borgerne. De to teoretiske perspektiver har dermed på hver deres måde bidraget til at forklare hvordan fylogenetiske og neoliberale forhold påvirker individet og dets muligheder. Den agens som Dreier (1999) teori bedrager med et blik for tænker jeg er vigtig at inddrage i et perspektiv som dette, da det i nogen grad er det der efterspørges (og gives) af Ravn (2020). At skabe en ny fortælling om moderskabet kan ses som en måde at agens i den forstand at det skaber et sprog for at bevæge sig uden for de strukturelle rammer.

I analysen bliver det tydeligt at det fylogenetiske og neoliberale perspektiv ikke hver især kan stå for sig selv, men at de påvirker hinanden og forfatterens tanker om dem. F.eks. er amningen og den værdi der tillægges den, uløseligt forbundet med både fylogenetiske forhold og kulturelle neoliberale forståelser af, hvad en god mor er. Et andet eksempel er ensomhed. Ensomhed kan både ses som et resultat af en hverdag der, af praktiske hensyn, er begrænset til hjemmet og af en neoliberal tendens til at der ikke, som der tidligere har været, er adgang til sociale kontakter i hverdagen (Brown, 2014).

De neoliberale strukturer har bidraget til besvarelsen af problemformuleringen ved at kaste lys over forhold der gør det svært at være god nok som mor, som fordrer bekymringer og som sætter økonomisk købekraft ind som en vigtig del af, at være en succesfuld mor. Disse forhold påvirker Anna på en måde hvor hun kommer til at tvivle på sig selv, bliver udmattet, bekymrer sig utroligt meget og det påvirker hende på en måde hvor hun udvikler symptomer på en efterfødselsreaktion. De fylogenetiske forhold påvirker Anna gennem at give hende en ny krop, som hun skal lære at kende og være i og som også begrænser hende. De kropslige reaktioner virker som et fængsel for hende og er grobund for negative følelser.

Det er tydeligt at det for både fylogenetiske og neoliberale forhold gælder, at chokket over diskrepansen mellem fortællingen og virkeligheden er af kæmpestor betydning. Fortællingen om den lykkelige mor, der elsker sit barn fra fødslen og aldrig har behov for andet end at passe på det. Her afgrænser denne opgave sig fra at kigge særligt grundigt på narrativerne om moderskabet,

hvilket uden tvivl ville kunne bidrage med interessant viden om den fortælling som henvises til i bogen. Det kan dog tænkes at en del af fortællingen videregives gennem ideologiske statsapparater, som f.eks. familien, skolen og medier. Her tænker jeg at sociale medier kan spille en rolle. I sin takketale, da Olga Ravn vandt Politikens Litteraturpris for Mit Arbejde skriver hun at: "Ikke bare mit feed, men hele min fucking tilværelse er en lang strøm af disse angstprovokerende imperativer, som implicit sætter spørgsmålstegn ved mine evner og min moderkærlighed, hvis jeg ikke straks anskaffer mig de ikkegiftige dukker, det praktiske regnslag, termotøjet" (Ravn, 2021). Her peger hun på at sociale medier også spiller en rolle, men at de samtidig ikke spiller hele rollen. Det er opfattelsen af, at det er den historie alle fortæller alle og at det er en så stærk fortælling at det er den måde alle, inklusive moderen, genkender en mor som subjekt.

Konklusion

En undersøgelse af strukturelle årsager til efterfødselsreaktioner hos nye mødre i en dansk kontekst, viste, at der er væsentlig kulturel indflydelse på vores opfattelse af moderskabet. En historisk gennemgang af forståelsen af moderskabet i en europæisk og dansk kontekst viste at det altid har været udfordrende at sætte børn i verden, at børn i en stor del af den civilisationens historie er blevet passet i fællesskab, at moderskabet er en gerning, der i alle tider har været påvirket utroligt meget af samfundsmæssige forhold og aktuelle idealer og at vi lige nu lever i en periode, hvor der er et særligt fokus på bl.a. individ og selvrealisering. Neoliberale forhold lader til at spille en stor rolle i dels den almene psykiske trivsel, men har også sine særlige implikationer i moderskabet gennem en forventning til moderen om at være den primære omsorgsperson, bære alt ansvaret, leve op til konkurrenceprægede og markedsorienterede standarder og leve i en risikoorienteret kultur. Olga Ravns skønlitterære værk Mit Arbejde illustrerede, med brug af (Althusser, 1972) begreber om ideologiske statsapparater og interpellation, at hovedpersonen i høj grad påvirkedes af disse forhold og at særligt undervisningssituationer og medier medvirker som ideologiske statsapparater. Også fylogenetiske strukturelle forhold kan spille en rolle i en moders trivsel gennem stærke fysiske konsekvenser af en fødsel og amning, behov for social støtte og en diskrepans mellem hvad der engang var statusgivende og hvad der i dag er statusgivende. Med anvendelse af Dreiers (1999) begreber om lokation, position og standpunkter illustrerede Mit Arbejde en forståelse af de muligheder de fylogenetiske forhold skabte for Anna. Jeg mener dermed at kunne konkludere at både fylogenetiske og neoliberale strukturelle forhold kan forstås som årsagsforklaringer på efterfødselsreaktioner hos nye mødre i en dansk kontekst.

DEL 3

Kritik

I opgavens første del har jeg afgrænset mig til kvadrantmodellens interobjektive og intersubjektive kvadrant. Det har været nødvendigt for at kunne undersøge det ønskede fokus, men har også begrænset udfoldelsen af empirien og forståelsen af en efterfødselsreaktion. Det kan muligvis også tænkes at den subjektive kvadrant berøres i forbindelse med afsnittet *Standpunkter*. Et større fokus på den subjektive og objektive kvadrant kunne bidrage med information om hvilke træk og værdier hos Anna, der kunne ligge til grund for en efterfødselsreaktion. Det kunne argumenteres at hun har bestemte personlighedstræk eller syn på verden, der påvirker hendes oplevelse af moderskabet. Denne vinkel vil også kunne forklare hvorfor nogle mødre oplever at få en efterfødselsreaktion og andre ikke gør, ligesom det vil kunne undersøge beskyttende faktorer og risikofaktorer som har til grund i individet. En læsning fra dette perspektiv ville påvirke opfattelsen af Ravns (2020) iagttagelser. De ville her kunne forstås som den måde man ser verden på *hvis* man har f.eks. en særligt neurotisk personlighed.

I opgavens anden del har jeg bemærket (og nævnt) en mangel i valget af teorier, da de ikke er oplagte at anvende til at analysere diskurser eller narrativer med. Historien om den gode mor er et centralt emne i bogen og selvom casen heller ikke havde været tilstrækkelig, i sig selv, til at analysere diskurser om den gode mor, havde det været oplagt at finde en måde at tilgå disse. Det havde givet større mulighed for at belyse hvad vi fortæller hinanden og hvor vi gør det.

Jeg har gjort mig nogle overvejelser omkring dét, at jeg opgaven kommer til at kritisere velfærdssamfundets struktur, som dels består i netop at værne om borgernes sundhed og give information herom. Her tænker jeg at det er vigtigt at knytte en kommentar i form af overvejelsen om at noget, der i et vist omfang er velfungerende og sat i spil med henblik på at hjælpe også kan have slagsider og at det er vigtigt at have blik for dem. På samme måde er der nogle overvejelser knyttet til de forhold vi føder og opdrager børn under i dag, sammenlignet med det fællesskab der historisk og fylogenetisk har været i forbindelse med fødsel. Hvad kan vi gøre ved det? For mange kvinder handler det måske om at acceptere de forhold vi har, da det ikke er muligt at gøre det på andre måder i det samfund vi har i dag.

Perspektivering

Det kan udfordres hvorvidt casen er repræsentativ eller ej. Dels er det kun én persons oplevelse. Dels er den skrevet af en forfatter, en person med en kreativ profession, der kan tænkes at påvirke oplevelsen af, at bliver mor. Ravn (2021) pointerer selv, at dét at være kunstner betyder at man ofrer alt for kunsten og at det dermed er utænkeligt at blive mor, hvis man også skal være kunstner (s 357). Det peger på, at der i kunstens profession ligger en ekstra kraft, der kan give følelsen af at være utilstrækkelig - både som mor og som kunstner. Så spørgsmålet er, om kvinder i andre professioner også oplever de tanker og følelser som Ravn gør.

Noget tyde på det. I tidligere anvendte artikel af L. Barclay et al. (1997) anvendes f.eks. kvalitative interviews fra forskellige kvinder, der alle fortæller om manglende socialt støtte, ensomhed og angst. Mere aktuelt kan studerende Karolina Bro Næss (2021) fortælle om den store frustration der for hende var forbundet med at blive mor i en tid hvor hun skal leve op til et bestemt billede på dét at være mor og den vrede der er forbundet med det. Som tidligere nævnt er artikler som denne ikke et særsyn i 2021 og der findes mange lignende eksempler. Flere er skrevet af digtere og forfattere, men kvinder med andre professioner bidrager med de samme historier.

Litteraturliste

Type af litteratur	Antal normalsider
Primærlitteratur	541,4
Sekundærlitteratur	412,8
Andet	348,3
I alt	1302,5

p = primærlitteratur
s = sekundærlitteratur
a = andet

- Althusser, L. (1972). Ideologi og ideologiske statsapparater. I *Louis Althusser*. Jurist- og økonomforbund. **(48,9 ns, p)**
- Barclay, L., Everitt, L., Rogan, F., Schmied, V., & Wyllie, A. (1997). Becoming a mother—An analysis of women's experience of early motherhood. *Journal of Advanced Nursing*, 25(4), 719–728. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1997.t01-1-1997025719.x> **(20,4 ns, p)**
- Barclay, L. M., & Lloyd, B. (1996). The misery of motherhood: Alternative approaches to maternal distress. *Midwifery*, 12(3), 136–139. [https://doi.org/10.1016/S0266-6138\(96\)90057-1](https://doi.org/10.1016/S0266-6138(96)90057-1) **(7,8 ns, p)**
- Becker, J. C., Hartwich, L., & Haslam, S. A. (2021). Neoliberalism can reduce well-being by promoting a sense of social disconnection, competition, and loneliness. *British Journal of Social Psychology*, 60(3), 947–965. <https://doi.org/10.1111/bjso.12438> **(26,9 ns, p)**
- Bro Næss, K. (2021). Da jeg blev mor begyndte en dyb vrede at vokse i mig. *Information*. **(3 ns, a)**
- Brown, S. (2014). Intensive Mothering af an Adaprive Response to Our Cultural Environment. I L. R. Ennis (Red.), *Intensive mothering: The cultural contradictions of modern motherhood*. Demeter Press. **(20,2 ns, s)**

- Cappellini, B., Harman, V., Marilli, A., & Parsons, E. (2019). Intensive mothering in hard times: Foucauldian ethical self-formation and cruel optimism. *Journal of Consumer Culture*, 19(4), 469–492. <https://doi.org/10.1177/1469540519872067> **(25,8 ns, p)**
- Crouch, M. (1999). *The evolutionary context of post natal depression*. 10(2), 163–182. **(22 ns, p)**
- Dreier, O. (1999). Personal Trajectories of Participation across Contexts of Social Practice. *Outlines. Critical Practice Studies*, 1(1), 5–32. **(45,2 ns, p, medregnes ikke, da den har været på pensum i personlighedpsykologi)**
- Dreier, O. (2009). Persons in Structures of Social Practice. *Theory & Psychology*, 19(2), 193–212. <https://doi.org/10.1177/0959354309103539> **(22 ns, p)**
- Dunsworth, H., & Eccleston, L. (2015). The Evolution of Difficult Childbirth and Helpless Hominin Infants. *Annual Review of Anthropology*, 44(1), 55–69. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-102214-013918> **(16,7 ns, p)**
- Emmanuel, E., & St John, W. (2010). Maternal distress: Concept analysis: Maternal distress: concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, no-no. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2010.05371.x> **(19,9 ns, p)**
- Emmanuel, E., St John, W., & Sun, J. (2012). Relationship between Social Support and Quality of Life in Childbearing Women during the Perinatal Period. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*, 41(6), E62–E70. <https://doi.org/10.1111/j.1552-6909.2012.01400.x> **(13,9 ns, p)**
- Ennis, L. R. (2014). Intensive Mothering: Revisiting The Issue Today. I L. R. Ennis (Red.), *Intensive mothering: The cultural contradictions of modern motherhood*. Demeter Press. **(21,3 ns, s)**

Esposito, L., & Perez, F. M. (2014). Neoliberalism and the Commodification of Mental Health.

Humanity & Society, 38(4), 414–442. <https://doi.org/10.1177/0160597614544958> **(29,3 ns, p)**

Giese, S. (2016). *Moderskab: En rejse gennem moderskabets kulturhistorie*. Tiderne Skifter Forlag.

(300 ns, s)

Henderson, A., Harmon, S., & Newman, H. (2016). The Price Mothers Pay, Even When They Are

Not Buying It: Mental Health Consequences of Idealized Motherhood. *Sex Roles*, 74(11–12), 512–526. <https://doi.org/10.1007/s11199-015-0534-5> **(30,5 ns, p)**

Hrdy, S. B. (2000a). Preface. I *Mother nature: Maternal instincts and how they shape the human*

species (1st Ballantine Books ed, s. xi–xix). Ballantine Books. **(12,2 ns, s)**

Hrdy, S. B. (2000b). The Variable Environments of Evolutionary Relevance. I *Mother nature:*

Maternal instincts and how they shape the human species (1st Ballantine Books ed, s. 96–121). Ballantine Books. **(30,4 ns, s)**

Hrdy, S. B. (2000c). Unimaginable Variation. I *Mother nature: Maternal instincts and how they*

shape the human species (1st Ballantine Books ed, s. 79–96). Ballantine Books. **(25,7 ns, s)**

Hrdy, S. B. (2016). Variable postpartum responsiveness among humans and other primates with

“cooperative breeding”: A comparative and evolutionary perspective. *Hormones and Behavior*, 77, 272–283. <https://doi.org/10.1016/j.yhbeh.2015.10.016> **(30,2 ns, s)**

Lindved, K. (2014). Fødselsdepression—Efterfødselsreaktion. *Sundhedsplejersken*, 36(02), 43–47.

(5,6 ns, p)

Meeussen, L., & Van Laar, C. (2018). Feeling Pressure to Be a Perfect Mother Relates to Parental

Burnout and Career Ambitions. *Frontiers in Psychology*, 9, 2113.

<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02113> **(21,1 ns, p)**

- Rallis, S., Skouteris, H., McCabe, M., & Milgrom, J. (2014). The transition to motherhood: Towards a broader understanding of perinatal distress. *Women and Birth*, 27(1), 68–71.
<https://doi.org/10.1016/j.wombi.2013.12.004> **(9,3 ns, p)**
- Ravn, O. (2020). *Mit arbejde: Roman* (1. udgave, 1. oplag). Gyldendal. **(343 ns, a)**
- Ravn, O. (2021). Olga Ravn: “Nr. 2 ting, jeg har læst af at blive mor, er, at kernefamilien er en fejlslagen opfindelse”. *Politiken*. **(2,3 ns, a)**
- Rose, N. S. (1999a). Adjusting the bonds of love. I *Governing the soul: The shaping of the private self* (2. ed, s. 155–182). Free Association Books. **(32,9 ns, p)**
- Rose, N. S. (1999b). Afterwords: 1999. I *Governing the soul: The shaping of the private self* (2. ed, s. 263–273). Free Association Books. **(12,2 ns, p)**
- Scott, G., Ciarrochi, J., & Deane, F. P. (2004). Disadvantages of being an individualist in an individualistic culture: Idiocentrism, emotional competence, stress, and mental health. *Australian Psychologist*, 39(2), 143–154. <https://doi.org/10.1080/00050060410001701861> **(20,7 ns, p)**
- Seymour-Smith, M., Cruwys, T., Haslam, S. A., & Brodribb, W. (2017). Loss of group memberships predicts depression in postpartum mothers. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 52(2), 201–210. <https://doi.org/10.1007/s00127-016-1315-3> **(18,2 ns, p)**
- Sonne-Ragans, V. (2019a). Eklekticisme. I *Anvendt videnskabsteori: Reflekteret teoribrug i videnskabelige opgaver* (2., s. 39–54). Samfundslitteratur . **(21 ns, s)**
- Sonne-Ragans, V. (2019b). Ontologi. I *Anvendt videnskabsteori: Reflekteret teoribrug i videnskabelige opgaver* (2., s. 231–255). Samfundslitteratur . **(28 ns, s)**
- Stevenson, L. (2015). Working Mothers in Neoliberal Times. *The Annual Conference of The Australian Sociological Association*, 96–104. **(22,3 ns, s)**

Thorsen, D. E., & Lie, A. (2006). What is neoliberalism. *Department of Political Science, University of Oslo*. **(18,7 ns, p)**